

De Paasexcursie naar het Bekken van Parijs, 2005

Henk Jan van Vliet*

Thans is afdoende bewezen dat het allemaal minder wordt en alles alleen nog maar meer achteruitgaat. Het aantal vindplaatsen in het Bekken van Parijs neemt zienderogen af. Het vinden van fossielen was vroeger eenvoudig. Je hoefde slechts een bos vol aronskelken en orchideeën uit te zoeken, er een spade in de grond te steken en de Campanile's lagen voor het opscheppen. Graven was niet eens nodig: in allerlei kleine zandgroeven kon je ongestoord wandelend een complete Lutetiencollectie oprapen. Sindsdien is alles een stuk moeilijker geworden. Het drama van Ferme de l'Orme waar enkele WTKG-ers (die slechts de wetenschap dienden) hun gehele voorraad uitgegraven gruis, dat wil zeggen minstens 75 zakken moesten terugstorten, is een trauma voor onze gehele Vereniging geworden. Deze excursie werd duidelijk dat maar liefst vier ontsluitingen niet meer toegankelijk zijn. Wat zich in Ferme afspeelde, heeft zich in Auvers zelfs bijna herhaald.

Op de heenweg naar de camping van St. Leu d'Esserent deden we de Guepelle bij Survilliers aan, een vindplaats die een nieuwe goudmijn werd genoemd in een eerdere aflevering van Afzettingen. Dit is een van mijn meest geliefde vindplaatsen: je hoeft niets anders te doen dan over een zandvlakte te lopen en je vindt er de mooiste fossielen, gratis en voor niets. De vondsten waren nu, helaas!, tamelijk teleurstellend. Grotere exemplaren troffen we niet meer aan en allerlei vrij algemene soorten waren slechts schaars vertegenwoordigd. Aanvankelijk meenden we dat een ander lid, gedreven door zelfzuchtige hebberigheid, ons was voor geweest en alles had meegenomen. Degene die we verdachten, ontkende uiteraard 's avonds en bezwoer dat hij de vindplaats niet had bezocht, maar we geloofden hem niet. Later bleek echter volgens de webzijde (die merkwaardig genoeg 'le Lutetien libéré' heet), een iets andere reden: er wordt niet meer gegraven en de groeve

zal worden dichtgegooid. Toch dient men ons niet te voorbarig van paranoïdie te betichten: wij staan bekend om ons voorzichtige, zuivere en weloverwogen oordeel, want nog geen twaalf uur nadien werden onze vermoedens meer dan bevestigd dat dergelijke slechte dingen toch gebeuren.

Barisseuse. Een klassieke vindplaats. Inderdaad: een ondergroei van orchideeën en viooltjes en verder half ontwortelde en ondergraven, eeuwenoude eiken en andere hindernissen voor bodemonderzoek. Direct voelde ik dat hier veel te vinden moest zijn. De moed zonk me bij het zien van zoveel noodzakelijk graafwerk, in de schoenen en een grote moeheid kwam over me. Waarom moest ik 's ochtends in alle vroegte in weer en wind ontberingen doorstaan, terwijl ik thuis naar Bachs Matthaeus had kunnen luisteren (wat toch ook al een gigantische inspanning is, maar geheel op een sofa kan plaatsvinden)? Gelukkig kwam al binnen een half uur een legergroene heer langs die naar onze autorisation vroeg. Dit zat volledig mis. De gedachte dat ik weldra koffie in een naburig café zou drinken, kikkerde me op en ik bedacht reeds welke geveinsde verzuchtingen van spijt ik daar zou slaken. Een deelnemer merkte echter op 's mans pet het woord 'géologue' op en ging hem subtiel manipuleren. Wij kwamen helemaal uit Nederland en dat lag in het Noorden, waar we geen fossielen hadden, maar wel veel koud weer en regen. We woonden allemaal wel drie meter onder de zeespiegel! "Hij doet zijn werk, laat hem toch", riep ik nog, maar het was al te laat. De man, waarschijnlijk een boswachter, ging zwichten. Waren er niet toevallig ook nog drie gendarmes aangekomen, dan had hij ons laten graven. Nu moest hij een daad stellen. "We zouden bijvoorbeeld de autorisation kunnen gaan vragen bij de propriétaire van het bos", zo stelde hij voor. "Ik ga wel mede", stelde ik voor, maar ik werd streng teruggewezen door de

Barisseuse, zonder autorisation.

FOTO JAN BOES

Uilly St. George, na heel veel koffie.

FOTO JAN BOES

Penningmeester die mijn heimelijke bedoelingen aanvoelde: "jij blijft hier; ik ga wel."

Nog geen half uur later kwam hij teleurgesteld terug. Ze waren op een naburig kasteel ontvangen door de eigenaar van de omgevende landerijen, lijfeigenen en dorpen. In een fonkelende spiegelzaal zat deze achter een clavecimbel temidden van zijn geschilderde voorvaderen. De legergroene man had zijn pet afgedaan, was buigend naar voren gelopen en had stamelend de situatie uitgelegd. De eigenaar was daarop in woede ontstoken. We hadden hem diep beledigd door hem voor een fait accompli te stellen. Dit waren geen manieren ("Ce ne sont pas des manières"). Bovendien was het vorig jaar de laatste keer geweest dat hij iemand toestemming had verleend er te graven; het betrof de directeur van een Internationaal Schelpenmuseum. Een bediende had daarop een bedankbrief van deze directeur gebracht en wat toevallig: het was een medelid onzer Vereniging! Hij was ons inderdaad in 2004 voor geweest en had er uitvoerig bemonsterd. Hij had prachtige dingen ("des coquilles très belles et rares") gevonden waarvoor hij de kasteelheer uitvoerig bedankte. (Hieruit blijkt inderdaad de zuiverheid van mijn oordeel, dat niet wordt vertroebeld door ongefundeerde achterdocht of paranoïde denkbeelden. Bovendien had ik ook al eens in Toscane meegemaakt dat een Italiaanse collectionneur mij trots een foto had getoond met dezelfde persoon erop).

De boswachter toonde ons daarop een groeve die op slechts een paar honderd meter van het bosje lag. Aanvankelijk meende ik nog dat bepaalde Verenigingsleden er heimelijk eerder hadden gegraven en dat de echt rijkere gedeelten van de vindplaats hier hadden gelegen, maar dat kon toch niet waar zijn: zover het oog reikte, strekte zich een enorme, tientallen meters diepe groeve uit. Zelfs de beoogde personen zouden maanden nodig hebben gehad, dit uit te graven. Bovendien werden er blokken met harde Lutetienkalk uitgegraven en daar waren alleen steenkernen in te vinden.

Inmiddels had ik kennis gemaakt met een nieuw echtpaar, de schoonouders van de zoon van een Verenigingslid. Hij had hen in Nederland weten te enthousiasmeren door onder meer een zakje Mistegruis te geven. Ze zagen er nog fris en opgewekt uit. Ik kende deze miselijke truc heel goed: eerst mensen

vriendelijk uitnodigen eens mede te gaan op excursie door ze een zakje met dubbele schelpjes te geven en dan later, als ze gedemotiveerd en uitgeput zijn van het onverwachte, zware werk, hun de verzamelde zakken gruis aftroggelen. (Zelf had ik zo ook eens een introductie meegetroond. Alleen doorzag hij op het moment van opperste wanhoop mijn bedoelingen. Ternauwernood kon de daaropvolgende ruzie worden bijgelegd, maar hij vertikte het mij zijn vondsten af te staan. Nog steeds toont hij me met wreed genoegen in december zijn Kerststal die is opgesierd met tal van Athleta's en Volutilithessen).

Uly St. George. Opnieuw een klassieke vindplaats. 's Middags, nadat heel veel koffie de ergste moeheid had verdreven. Hier geen landschapsbehoedende boswachters of anderszins. Hier moest worden gewerkt. De groep verdeelde zich over twee kuilen en met mokers en houwelen werd een keiharde kalk versplinterd. Een prachtige laag, zo werd ons verzekerd. Je hoefde het materiaal slechts enkele win-

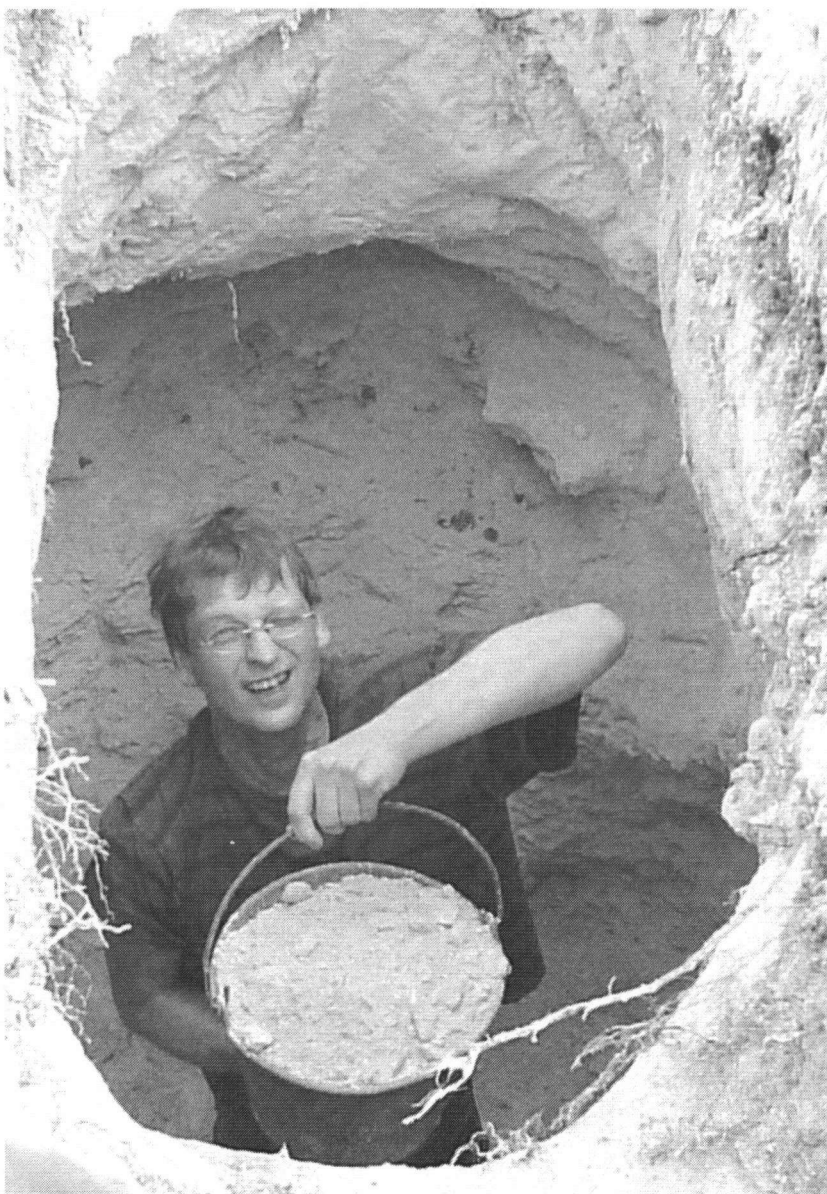

Foto Jan Boes

ters buiten te laten staan en daarna zou het zeven een betrekkelijk eenvoudig zaak zijn, hoewel een hamer natuurlijk nodig bleef. Enig minpunt was dat de weg om onduidelijke redenen niet goed was geasfalteerd; allerlei verongelukte en uitgebrande auto's van onvoorzichtige verzamelaars stonden rommelig langs de weg. Medelijdend vroeg ik aan het eind van de dag het nieuwe echtpaar wat ze ervan vonden - 'heel leuk' riepen ze, maar ze riepen het net iets te snel en schel. De man was trouwens rij-examinator.

Fercourt, de volgende ochtend, weer zeer vroeg, maar geen regen en een zon die steeds beter zou gaan schijnen. Vanwege parkeerproblemen was de groep opnieuw verdeeld over twee vindplaatsen; de andere helft ging naar Blaincourt. Reeds een eeuw worden op dit veldje te Fercourt kuilen gemaakt, volgestort en andere kuilen aangelegd. In mijn eentje zou ik nooit de moed hebben kunnen opbrengen hier te gaan graven. De Secretaris bracht ons naar een volgestorte kuil. Het kostte drie uur om het puin weg te scheppen, voordat het echte graafwerk kon beginnen. Met een houweel werd de bodem bewerkt en erna kon het losgewerkte materiaal met emmers naar boven worden gebracht. Aan het eind van de dag was de kuil 3,5 meter diep geworden, waren de wanden tot instortens toe ondermijnd en was het slechts mogelijk de plaats te betreden via een touw. Het eruit naar boven klimmen lukte de meesten niet zonder de hulp van de overige groepsleden. Een dieptepunt: iedereen was tot het uiterste gegaan. Ik trof de nieuw geïntroduceerde vrouw schreiend bij de kuil aan. Haar gelaat was doorgroefd van vele verse rimpels en plooiën en haar ogen stonden ingevallen en koortsig. "Het was helemaal niet leuk meer", sprak ze. Ze overwoogen naar huis te gaan. Ach, hadden ze maar mijn waarschuwingen niet zo lichtvaardig in de wind geslagen! Haar man stond amechtig hijgend tegen een boom geleund. Ons was voorgehouden dat je wel 50 *Cypraea*'s in zo'n kuil zou kunnen vinden, maar we hadden in de onderste gedeelten voornamelijk *Turritella*'s gevonden. Het was na al het werk een beetje dramatische bevinding, dat we in een verkeerd gedeelte hadden gegraven. De volgende dag zou een veel rijker gedeelte van de schelpenlaag door de tweede groep worden ontdekt. Deze lag dicht bij de weg en was gemakkelijk te bemonsteren.

Dramatisch ook was het de Penningmeester vergaan die naar Auvers sur l'Oise was getogen. Hij werd al gewaarschuwd door tal van borden die aangaven dat het terrein privé eigendom was. Aan het eind van de dag was zijn wagen volgeladen met zakken gruis en hij wilde net de laatste emmers inladen toen een woedende boer verscheen. Discussiëren was onmogelijk; de onbeschaafde, weinig wetenschappelijk ingestelde man rukte de emmers uit zijn hand en wierp deze in het struikgewas. In zijn razernij zag

Foto Jan Boes

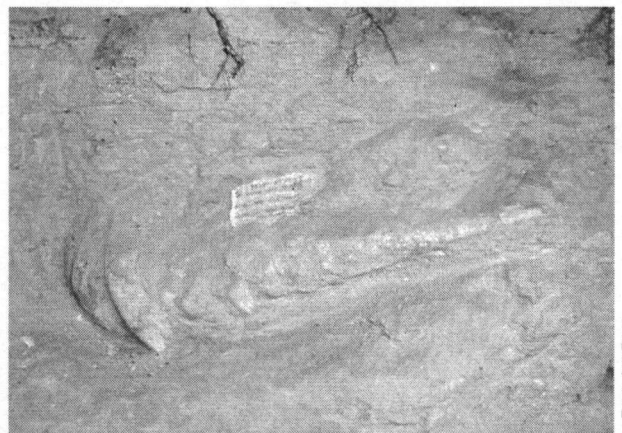

Foto Jan Boes

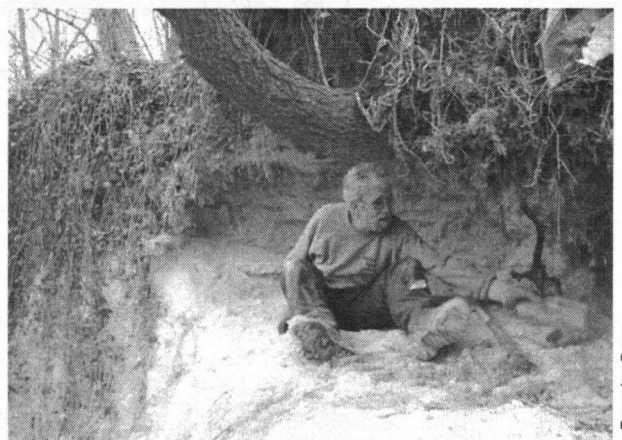

Foto Jan Boes

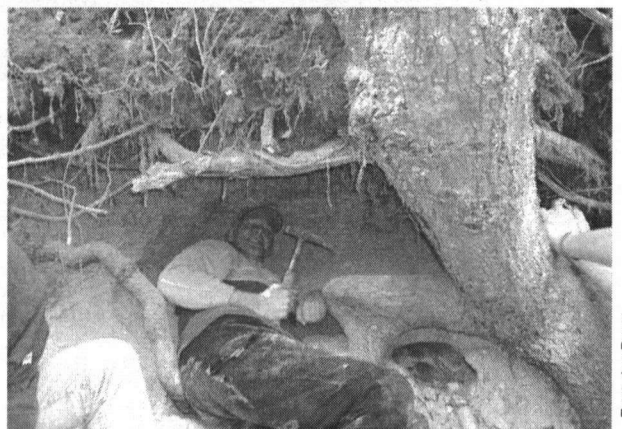

Foto Jan Boes

Links en rechtsboven: Fercourt.

Daaronder: Ondertussen in Chaumont-en-Vexin...

Foto Jan Boes

De verlaten groeve van Blaincourt.

hij echter de zakken in de auto niet, noch bemerkte hij hoe de Penningmeester in het geheel niet uit het veld geslagen, wegreed. Hij had het merendeel van zijn oogst kunnen behouden. Aangezien voornoemde 75 zakken ook van hem waren geweest, zou het verlies van een tweede lading vermoedelijk een fatale retraumatisatie hebben betekend. Nu al zagen we twee dagen na dit incident dat, ondanks de afloop, nieuwe herbelevingen en nachtmerries hem toch nog dreigden te slopen. Overigens was dit de derde vindplaats die is weggevaagd van de kaart.

De derde dag scheidden we van de groep; deze ging naar Chaumont-en-Vexin, en wij vertrokken naar Ferme de l'Orme als eerbetoon aan het drama dat zich hier had afgespeeld. Tweede doel was om in de zandwand van een kleine ontsluiting in een akker nog wat Lutetien IV te bemonsteren. Juist deze dag leek een uitgelezen kans, daar het fors was gaan regenen - gendarmes blijven dan thuis. Ondanks goede aanwijzingen reden we drie keer verkeerd voor de vindplaats werd bereikt. Daar was... niets. Geen bronzen of marmeren beeldengroep was opgericht ter ere van de ontdekking dat Homo sapiens reeds 43 miljoen jaar geleden een groen boordenknoopje had gedragen. Geen gedenksteen herinnerde aan de verspeelde 75 zakken schelpengruis. Maar ook: geen kleine ontsluiting in een akker. Ferme, c'est fermee. Na de gehele omgeving te voet te hebben afgezocht, vonden we de meest waarschijnlijke locatie. Ik kon aanwijzen waar in de akker het Lutetien IV dagzoomde en daar vonden we ook enkele Murexen. We moesten concluderen dat de zandafgraving was geëgaliseerd. Het was de vierde vindplaats die voorgoed verleden tijd is geworden.

's Middags trokken we naar Blaincourt waar een verlaten groeve is. Bovenaan de helling is een rijke Lutetienfauna te verzamelen, die is losgekomen uit verweerde kalksteenbrokken. We waren daar de enigen. Het nieuwe echtpaar trof ik wel nog 's avonds op de camping aan. Er was geen zinnig woord meer mee te wisselen. Hun zakken gruis hadden ze al aan een bepaald Verenigingslid weggegeven.

De laatste dag zijn we teruggegaan naar Fercourt en hebben daar nog enkele zakken gevuld. (Thuis werd hierin toch nog *Cyprædia elegans* gevonden tijdens het spoelen). Concluderend was het een excursie met veel graafwerk, maar het was de moeite waard. Er zijn zeer interessante en gevarieerde vindplaatsen bezocht. Hulde aan Stef Mermuys en Henk Mulder die deze rondreis door het Eoceen hebben georganiseerd. Het lijkt mij alleen in een groep doenlijk, dergelijke gaten te graven en tot een representatieve collectie te komen.

Maar de nieuwe introducés waren al in alle stilte vertrokken. Het is twijfelachtig of we hen ooit zullen wederzien. Zelf ben ik me inmiddels een echte WTKG-er gaan voelen: ik heb thuis nog 800 kg onuitgezocht, fijn Miste-gruis, een grote bak gruis plus enkele niet uitgezeefde zakken uit Fleury, en een emmer gruis uit Pourcy. Verder is er een kleine achterstand wat betreft het sorteren van tanden uit Egem, determineer- en impregneerwerk van diverse jaren en locaties en tot slot een nijpend ruimtegebrek. In de auto had ik twaalf nieuwe zakken gruis liggen.

*Henk Jan van Vliet, A.Tasmanstraat 41,
3531 GS Utrecht, email: h.van.vliet@altrecht.nl of
tpaymans@yahoo.com